

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات ۹۱ - ۱۱۰

کارکردهای نکاح موقت در سلامت اخلاقی جامعه

جهانبخش غدیری^۱

چکیده

زواج‌المتعه یا ازدواج موقت ازدواجی است که مردی با زنی برای مدت معین ازدواج کرده باشد و نکاح دائم آن است که محدود به زمان معینی نباشد. فلسفه تشریح و کارکردهای نکاح موقت با عقد دائم متفاوت بوده و شارع حکیم به مقتضای طبیعت انسان و با توجه به ویژگی‌هایی که در نهاد بشریت به ودیعه نهاده است، به تبیین احکام این قسم از نکاح پرداخته است. لذا در نوشتار حاضر در پژوهشی توصیفی-تحلیلی، ضمن برشمردن کارکردهای نکاح موقت از قبیل سد کردن زنا، رفع نقص و مکمل دائم، تخفیف و ساده‌گیری، عدم پاسخ‌گویی نکاح دائم به تمایلات جنسی و...، با توجه به آیات و روایات استنادی چنین به نظر می‌رسد که این کارکردهای در گسترش و تشویق این نوع نکاح به عنوان یک راه حل در مسائل جنسی برای سلامت اخلاقی جامعه ی امروزی موثر تلقی شده است. معالوصف پژوهش مذکور، هر یک از این کارکردها را تشریح و پاسخ‌های نیز ارائه نموده است.

واژگان کلیدی

نکاح موقت، سلامت، اخلاق، جامعه، کارکردها.

۱. استادیار گروه حقوق خصوصی، واحد خرم‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، خرم‌آباد، ایران.

Email: jghadiri1349@yahoo.com

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۵/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۲/۱۷

طرح مسأله

ازدواج از نشانه‌های خداوند است^۱، که در آیات و روایات وافری این امر مهم مورد تاکید قرار گرفته است. خداوند متعال همه‌ی انسانها را مورد خطاب قرار می‌دهد که متوجه منشاء نسل خود باشند و تمام آنها را از یک ریشه آفرید که تعبیر به نفس واحده (حضرت آدم و حوا) می‌شود^۲ بشر ثمره ازدواج ابوالبشر (ع) است (رجالاً کثیرا و نساء) و در آفرینش هیچ امتیازی بین انسان‌ها نیست مگر تقوی و معرفت توحیدی. بنابراین تکثیر نسل تنها از طریق حضرت آدم و همسرش صورت گرفته و شخص ثالثی در آن دخیل نبوده است^۳، لذا خداوند متعال می‌فرماید: همسران شما را از جنس خودتان آفرید تا به وسیله آنها آرامش پیدا کنید^۴ این از نشانه‌های خداوند است. که توجه ویژه‌ی به ترویج امر ازدواج دارند^۵.

لذا با توجه به نقش و اهمیت جایگاه ازدواج در آیات و روایات و هم‌چنان نیرومند بودن گزینه جنسی که در متون دینی اشاره شده است که در این رابطه خداوند متعال می‌فرماید: خدا می‌خواهد تا بارتان را سبک گرداند و [میداند] که انسان، ناتوان آفریده شده است. بر این اساس انسان در برابر طوفان غرایز جنسی موجود ضعیفی است و باید راه‌های مشروعی برای ارضای آن به وی ارائه شود. از این رو خداوند برای شما این موضوع را آسان و سبک گرفت و انواع ازدواج‌های دائم و موقت حتی ازدواج با کنیزان را تحت شرایط معینی جایز دانست.^۶

به نظر می‌رسد در جامعه امروزی با توجه به اینکه ازدواج با کنیزان عملاً منتفی است، تنها راه پیشگیری و سد کردن عمل نامشروع زنا فقط ازدواج دائم یا موقت است، زیرا ذات و ماهیت ازدواج دائم برای تأسیس زندگی مشترک است که از بهترین رسوم اجتماعی انسان‌هاست و در نهایت منجر به تشکیل خانواده می‌شود و همچنین قدیمی‌ترین گروه اجتماعی به شمار می‌رود و تاریخ یکی از علل سقوط تمدن را سستی خانواده می‌داند.^۷ لذا تشکیل خانواده میسر نیست مگر با ازدواج دائم که از ضروریات زندگی انسانی به شمار می‌آید و

۱-سوره روم/۲۱

۲-سوره نساء/۱

۳-بهرام پور، ابوالفضل، تفسیر نسیم حیات، قم، آوای قرآن، ج ۳، آیه ۱، سوره نساء

۴-سوره نحل/۷۲

۵-سوره روم/۲۱

۶-حر عاملی، ج ۱۴، باب نکاح، ح ۱۰

۷-سوره نساء/۲۸

۸-بهرام پور، ابوالفضل، تفسیر یک جلدی مبین، تفسیر آیه ۲۸ سوره نساء

۹-صفایی، سیدحسن و اسدالله امامی، مختصر حقوق خانواده، همان، صص ۱۷ و ۱۸

ترک آن یک امر غیر متعارف و خروج از سنت اجتماعی محسوب می‌شود. لذا هدف اسلام از این ازدواج فقط اطفاء شهوت جنسی نیست، بلکه برای اهداف اجتماعی، فردی، دینی از قبیل: توالد و تناسل، حفظ نوع بشر، تشکیل خانواده، ایجاد مودت و رحمت، سکون بین زن و شوهر و تربیت اولاد صالح، تشریح شده است. این اهداف با ازدواج موقت محقق نمی‌شوند. اما هدف از ازدواج موقت در جامعه کنونی به علل عدیدی از قبیل، کسب درآمد مناسب، شرایط رفاهی مناسب، ادامه تحصیل، شغل ایده‌ال، و ... سن ازدواج بالا رفته و امکان ازدواج دائم برای تمام دختران و زنان مطلقه یا بیوه میسر نیست، نیاز اجرای صحیح قانون اسلامی ازدواج موقت را که، بر اساس حکمی فطری و ضرورت اجتماعی بنا شده، مشخص می‌نماید. چرا که ازدواج موقت می‌تواند به عنوان حربهای مؤثر برای مبارزه با «فحشا» و بسیاری از ناهنجاریهای فردی و اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد لذا مهمترین هدف و ضرورتی که نگارش مقاله حاضر را ایجاد کرده است، بررسی و شناخت کارکردهای ازدواج موقت، و همچنین محقق در پی پاسخگویی به این پرسش است آیا کارکردهای نکاح موقت در سلامت اخلاقی جامعه مؤثر است یا نه؟

معناشناسی متعه

گفته شده است که واژه «متعه» به چیزی که از آن بهره‌برداری میشود (ابن‌منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۳، ص ۲۳۹؛ فراهیدی، ۱۴۱۰، ج ۲، ص ۸۳)؛ و همچنین انتفاع قلیل و موقت از چیزی اطلاق می‌شود (زبیدی، ۱۴۱۴، ج ۱، ص ۴۴۹؛ قریشی، ۱۳۷۱، ج ۶، ص ۲۶۲). برخی دیگر از اهل لغت گفته‌اند: «به هر چیزی که افاده استمتاع و التذاذ کند متعه گفته میشود» (طریحی، ۱۴۱۶، ج ۴، ص ۳۹۰؛ مشکینی، ۱۴۱۸، ص ۱۶۷).

اما در اصطلاح و در کلمات فقیهان از ازدواجی که دارای مدت معین و مشخص باشد تعبیر به نکاح متعه میشود (عاملی، ۱۴۱۳، ص ۱۹۱؛ انصاری، ۱۴۱۵، ص ۲۷؛ روحانی، ۱۴۱۲، ج ۲، ص ۱۰). در این نوع عقد که از اختصاصات مذهب شیعه است، ازدواج با مهری معین صورت گرفته و با سرآمدن وقت تعیین شده، طرفین بدون نیاز به جاری کردن صیغه طلاق جدا می‌شوند (هاشمی شاهرودی، ۱۴۲۶، ج ۱، ص ۳۷۳؛ ابوجیب، ۱۴۰۸، ص ۳۶۱).

پیشینه نکاح موقت

ازدواج موقت از جمله نهادهایی است که قبل از اسلام در میان اعراب وجود داشته و شریعت مقدس اسلام با اصلاحاتی آن را امضا نمود (بیگدلی، ۱۳۸۹، ص ۱۶). علمای امامیه و اهل سنت اتفاق نظر دارند که نکاح موقت در صدر اسلام جایز بوده و تا آخرین لحظات عمر شریف پیامبر (ص) نیز مشروع بوده است (ابن‌کثیر، ۱۴۱۵ق، ص ۴۷۵؛ علامه حلی، بیتا، ج ۲، ص ۲۶)؛ لکن امامیه اجماع در جواز و تداوم نکاح موقت داشته؛ ولی اهل سنت قائل به ممنوعیت آن در دوره‌های بعدی گشته‌اند (ر.ک: مغنیه، ۱۴۲۴، ج ۲، ص ۲۹۵؛ طبرسی، فضلینحسن، ۱۳۷۲ش،

مجمع‌البیان، ج ۳، ص ۵۲). لذا و با توجه به اختلاف موجود، قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران در ماده ۱۰۷۵ نکاح موقت را به رسمیت شناخته؛ اما در سایر کشورهای اسلامی این قسم از نکاح وجود ندارد؛ زیرا آن را خلاف نظم عمومی و اخلاق حسنه می‌دانند؛ اما در عین حال در برخی از آن کشورها زندگی مشترک بدون ازدواج وجود دارد (صفایی، ۱۳۸۵، ص ۱۵).

کارکردهای نکاح موقت

یکی از اهداف تشریح نکاح موقت، تخفیف و آسان‌گیری موجود در آن است. در این نوع نکاح نسبت به امت تخفیف داده شده تا از رواج پلیدی در جامعه جلوگیری شود و در فرضی که نکاح دائم برای شخصی مقدور نباشد، وی بتواند با شرایط مناسبی مبادرت به ازدواج موقت نماید؛ بدون اینکه مسائلی از قبیل نفقه زوجه بر وی لازم باشد (طباطبایی، ۱۴۱۷، ج ۴، ص ۴۳۴).

در کلامی نورانی از امام علی (ع) وارد شده است که اگر در امر خلافت، دیگری بر من پیشی نگرفته بود، کسی زنا نمی‌کرد؛ مگر افرادی که سرشتشان منحرف است (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵، ص ۴۴۸)؛ لذا راه معقولانه و منطقی برای جلوگیری از ناپاکی و آلودگی همان نکاح موقت است که شارع آن را از باب رحمت و تخفیف تجویز نموده است و از جهت سهولتی که در این نوع نکاح وجود دارد، برخی از قوانین نکاح دائم از قبیل نفقه، ارث، حق قسم و... از نکاح موقت برداشته است (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶، ج ۴، ص ۴۳۴).

شهید مطهری در این زمینه مینویسد: «ازدواج موقت از آن جهت تشریح شده است که ازدواج دائم به تنهایی قادر نبوده است که در همه شرایط و احوال رفع احتیاجات بشر را بکند و انحصار به ازدواج دائم مستلزم این بوده است که افرادی به رهبانیت موقت مکلف گردند و یا در ورطه کمونیسیم جنسی غرق شوند. بدیهی است که هیچ پسر یا دختری آنجا که برای شزمین هیک زناشویی دائم و همیشگی فراهم است خود را با یک امر موقتی سرگرم نمی‌کند» (مطهری، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۶۹).

یکی دیگر از محسنات ازدواج موقت را میتوان جلوگیری از بیندوباری جنسی و تقلیل آسیب‌های اجتماعی دانست؛ چراکه در این نوع از نکاح، نگاهداشت عده ضروری است که این امر موجب پاکی رحم و در نتیجه جلوگیری از گسترش فرزندان بلاهویت در اجتماع خواهد شد (صادق‌یارستانی، ۱۳۵۰، ص ۲۵۷).

الف) تخفیف و آسان‌گیری

اسلام در روابط جنسی نیز راه میانه و معمولی را برگزیده است تا در عین ارضای کامل غرایز آدمی، موجب سقوط اخلاقی و فساد نگردد. نه چنان سخت‌گیری می‌کند که انسان در تنگنا قرار گیرد و نه چنان آزادی بدون حد حساب می‌دهد که بنیان خانواده و جامعه در هم بریزد. از این رو، می‌توان گفت که آزادی جنسی در اسلام آزادی ضابطه مند و سامان یافته است

و بی توجهی به غرایز در حد رهبانیت تحریم شده است. قرآن کریم، غایت همسرگزینی را آرامش روانی و راحتی روح آدمی می‌داند^۱ و چشم پوشیدن از غرایز و سرکوب کردن آن، به ویژه در اوج جوانی که موجب پیدایش آلام روحی خطرناک می‌گردد، امری نادرست و مخالف شرع اسلام است. از اینرو ازدواج موقت را در صورت نیاز واجب دانسته‌اند بنابراین از اهداف مهم تشریح نکاح موقت تخفیف و آسان‌گیری آن از سوی شارع مقدس است. که در مورد این نکاح نسبت به این امت تخفیف داده و امر را آسان گرفته تا مصونیت از گناه را در آن ایجاد نماید و انسان‌ها مرتکب زنا نشوند، بلکه هر موقع در شرایط خاصی قرار گرفتند و نکاح دائم به هر نحوی برایشان میسر نبود، زنی را به عقد موقت خود در آورند و با تماس جنسی با ایشان مشکل خودشان را حل بکنند، در عین حال مسؤول نفقه و خرج او نباشد به عبارت دیگر ازدواج موقت در اسلام بسترساز شرایط و زمان مناسب برای ازدواج دائم است و هدف اصلی آن جلوگیری از شهوت و تخفیف امر بر امت تشریح نموده است.^۲ همچنین تشریح این نکاح از باب فقدان زحمت‌های نکاح دائم و یک نوع تخفیف از سوی شارع مقدس دانسته شده است.^۳ روابط نامشروع و شکل دادن قانونی به روابط آزاد بین زن و مرد تا فحشا و فساد از جامعه دور گردد^۴ اما این تخفیف و تسهیل را می‌توان از تاویل آیه شریفه ی ذیل استنباط نمود که خداوند متعال می‌فرماید «پرید الله ان یخفف عنکم» که خداوند متعه را برای سبک کردن بیشتری برای رفع.

ب) جایگزینی خمر

هدف دیگر از تشریح متعه، قانع ساختن نفس مؤمن از شرب خمر و فحشاء است؛ زیرا در دو روایت ذیل متعه به عوض شراب و فحشاء جایز گشته است؛ یکی روایتی از امام باقر (ع) که می‌فرماید: خداوند نسبت به شما لطف کرده و بدین لحاظ، متعه را برای شما به جای مشروب قرار داده است^۵ و دیگری روایتی از امام صادق (ع) می‌فرماید: خداوند تبارک و تعالی بر شیعیان ما مسکر (مواد مستی‌آور) را از هر نوع شرابی حرام کرد و در عوض متعه را حلال نموده است^۶ لذا از مضمون این دو روایت استنباط میشود که طمع انسان به غریزه جنسی و تمایل او به نوشیدن

۱-سوره روم / ۲۱

۲-سوره نساء / ۲۸

۳- طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۴۳۴

۴. طباطبایی، محمد حسین، همان، ج ۴، ص ۴۳۴

۵. عاملی، محمد بن حسنالحجر، وسایلالشیعیه، ج ۱۴، ابواب نکاح متعه، حدیث ۷- «ان الله بکم فجعل المتعه عوضاً لکم من الاشریه»؛

۶. همان، ابواب نکاح متعه، حدیث ۹- «ان الله - تبارک و تعالی - حرم علی شیعتنا المسکر من کل شراب و عوضهم

من ذلک المتعه»

شراب، دو نشانه بزرگ جنبه ضعف نفس انسان است. در دوران جاهلیت، زنا و شرب خمر در میان اعراب رایج بود و اسلام برای از بین بردن این دو عادت زشت کوشش‌های فراوانی کرد و هر دو را از گناهان کبیره محسوب نمود تا کم کم این عادت دیرینه از بین برود. در نهایت متعه را عوض آنها قرار داده است.

ج) جلوگیری از ناپاکی و آلودگی‌ها

بزرگترین هدف تشریح نکاح موقت جلوگیری از ناپاکی، فحشاء و تولد نامشروع است. این موضوع با اخبار کثیری از ائمه (ع) وارد شده که مورد تأیید قرار گرفته است؛ از جمله روایتی از امام علی (ع) که می‌فرمایند: اگر در خلافت، عمر بن خطاب بر من پیشی نگرفته بود، کسی زنا نمی‌کرد، مگر افرادی که سرشتشان منحرف است^۱ بنابراین با وضع نکاح موقت هیچ شخص عاقلی به گرد زنا و اعمال خلاف شئون عفت نمی‌رود زیرا انسان فطرتاً دین مدار است لذا در ازدواج موقت صیغه عقد بین زن و مرد خوانده می‌شود که نشان‌دهنده‌ی تسلیم بودن آن‌ها در برابر خداوند است.^۲ اما در زنا عشوهرگری و چشم‌چرانی مقدمه کار و موجب عصیان و نافرمانی خداوند است. همچنین نکاح دائم به تنهایی جواب‌گوی مسائل جنسی نیست لذا انسان جهت ارضای غرایز جنسی خود راهی جزء فحشاء یا ازدواج موقت ندارد. بنابراین راه معقولانه و منطقی برای جلوگیری از ناپاکی و آلودگی همان نکاح موقت است که شارع آنرا از باب رحمت و تخفیف تجویز نموده است. لذا از طریق نکاح موقت می‌توان جلوی ناپاکی و اعمال منافی عفت را سد کرد.

ح) عفت و پاک دامنی

از آثار و فلسفه مهم نکاح عفت و پاک دامنی فرد و اجتماع است، که در اثر ازدواج غریزه جنسی که یکی از نیرومندترین غرائز انسانی است در مسیر طبیعی خود قرار می‌گیرد و از انحراف و گناه مصونیت پیدا می‌کند. غریزه جنسی در وجود هر فردی نهفته است و غریزه بسیار نیرومندی است که اگر درست هدایت شود فوائد فراوانی به دنبال دارد. لذا وسیله‌ی ارضا و طبیعی این غریزه نکاح است. خداوند متعال می‌فرمایند: زنان و مردان مجرد خود را و بردگان و کنیزان درست کارتان را همسر دهید^۳

بنابراین انسان در هنگام فشار غریزه به محرم راز و همسرش نزدیک شده و خود را اقناع می‌کند و دامان خود را از آلودگی‌ها بر حذر می‌دارد. و اگر ازدواج میسر نشد، انسان تحفظ و

۱. ر-ک - همان، ج ۱۴، ابواب نکاح متعه، حدیث ۲ «لولا سبقنی به ابن‌الخطاب ما زنا الاشقی»

۲. ماده ۱۰۶۲ قانون مدنی: نکاح واقع به ایجاب و قبول به الفاظی که صریحاً دلالت بر قصد ازدواج نماید.

۳-سوره نور / ۳۲

نفسش را کنترل نماید و خداوند متعال در این رابطه فرموده: کسانی که امکانات زنا شویی ندارند باید خویشتن داری نمایند^۱ بنابراین ازدواج را می‌توان به عنوان مهمترین عامل حفظ دین و عفت معرفی کرد و از فلسفه مهم نکاح شمرد. و همچنین روایاتی در این موضوع وارد شده که رسول الله (ص) در این باره می‌فرماید: «هرکس ازدواج کند، نصف دینش را حفظ کرده است»^۲ به عبارت دیگر نکاح از نظر اسلام وسیله ای برای پاک دامنی و پاک دامن زیستن است. در روایت دیگری پیامبر (ص) به زیدبن حارثه فرمودند: ازدواج کن تا پاک دامن باشی^۳ و در حدیثی دیگری فرمایند: مردان را زن دهید تا خدا اخلاقشان را نیکو، ارزاقشان را وسیع و جوانمردیشان را زیاد گرداند^۴ در روایتی دیگر، به زنی که گفته بود، دیگر ازدواج نخواهم کرد، فرمودند: «ازدواج برای حفظ عفاف لازم است مهم‌ترین نیازی که بر اثر ازدواج تأمین می‌شود، نیاز به آرامش و احساس امنیت و آسودگی است. این نیاز که در سرشت آدمی ریشه دارد، در نهایت فرمود بهترین امت من متاهل‌ها هستند»^۵.

لذا این امر مهم سبب نگرانی ابلیس شد، که می‌گوید با ازدواج انسان مصون و در امان می‌ماند و وقتی انسان از حلال غسل می‌کند، ابلیس فریاد می‌زند، وای این انسان از خدا اطاعت نموده و گناه او آمرزیده شد و از گناه در امان و مصون ماند^۶ حفظ عفت فردی و اجتماعی فقط با ازدواج تحقق پیدا می‌کند و از فلسفه مهم نکاح می‌باشد. اما متأسفانه امروزه به بوتاه فراموشی سپرده شده است که تحقق ازدواج موقت با مشکلات فرهنگی و نکاح دائم با اقتصادی روبرو هستند. همچنین جامعه‌ی امروزی ما با معضلات و مشکلات جنسی روبرو شده است. بنابراین عفت و پاک دامنی از فلسفه‌های مهم نکاح به شمار می‌رود ولی این امر مهم متأسفانه در جامعه‌ی امروزی ما رنگ دیگری دارد.

ح) رحمت الهی

این یک قانون کلی و عمومی است که اگر به غرائز طبیعی انسان به صورت صحیحی پاسخ گفته نشود برای اشباع آن‌ها متوجه طرق انحرافی خواهد شد،^۷ زیرا این حقیقت قابل انکار نیست که غرائز طبیعی را نمی‌توان از بین برد و فرضاً هم بتوانیم از بین ببریم، چنین اقدامی

۱- سوره نور / ۳۳

۲- عاملی، حر، وسائل الشیعه، همان، ج ۱۴، حدیث ۵ باب نکاح- من تزوج احرز نصف دینه

۳- همان، ج ۲۰، ص ۳۵

۴- طباطبایی بروجردی، محمد حسین، جامع الاحادیث الشیعه، ج ۲۵، باب نکاح، ح ۳۹

۵- طباطبایی بروجردی، محمد حسین، همان، ج ۲۵، باب نکاح، ح ۵۷

۶- همان، ج ۲۵، باب نکاح، ح ۳۷

۷- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۳۴۲

عاقلانه نیست زیرا این کار یک نوع مبارزه با قانون آفرینش است، بنابراین راه صحیح آن است که آن‌ها را از طریق معقولی اشباع و از آن‌ها در مسیر سازندگی بهره‌برداری کنیم،^۱ اکنون در بسیاری از شرائط و محیط‌ها، افراد فراوانی در سنین خاصی قادر به ازدواج دائم نیستند یا افراد متأهل در مسافرت‌های طولانی و مأموریت‌ها با مشکل عدم ارضای غریزه‌ی جنسی روبه‌رو می‌شوند، راهی جز نکاح موقت باقی نمی‌ماند^۲ لذا از اهداف این نکاح رحمت الهی دانستن آن از سوی شارع جهت رخت بر بستن فحشاء و پلیدی‌ها در جامعه است زیرا انسان ضعیف است؛ و قوای شهوانی که خداوند در وجودش قرار داده، مدام با وی در ستیز است و او را به سمت آنها برمی‌انگیزد که خدای متعال بر انسان منت نهاده و با تجویز نکاح، شدت شهوت و سختی تحمل آن را شکسته است؛ و می‌فرماید: «وَأَجَلٌ لَّكُمْ مَّا وَرَاءَ ذَٰلِكُمْ»^۳ مقصود آیه، نکاح و خرید کنیز است و بدین وسیله نسبت به پیشینیان مؤمن راهنمایی کرده و برای سبک نمودن شهوت، نکاح متعه را تشریح فرموده است که زحمت نکاح و مخارج صدق و نفقه را هم نداشته باشد.^۴ همچنین امام صادق (ع) با استناد به آیه ی ۲ سوره فاطر می‌فرماید^۵ متعه از جمله رحمت‌های خداوند برای مردم است. لذا از این رو مردم با استفاده از این رحمت، مبتلا به فحشاء نمی‌گردند تا مستوجب عذاب خداوند گردند. نهایتاً نکاح موقت جهت رفع معضل‌های جنسی در جامعه کنونی خود از رحمت‌های الهی محسوب می‌شود.

خ) احتیاط در حفظ نسب

از اهداف دیگر تشریح نکاح موقت حفظ نسب است زیرا قوانین اسلام در نکاح بیشتر رعایت شئون احتیاط در حفظ نسب و سایر مصالح فطری انسانی است و تمام آنچه را که اسلام به عنوان احکام نکاح آورده منجر به حفظ نسب و سد راه زنا است.^۶ بنابراین حفظ نسب در نکاح موقت برای جلوگیری از آمیخته شدن نطفه‌ها که با نگه‌داری و رعایت عده تحقق پیدا می‌کند^۷ همچنین در این نکاح در صورتی که نزدیکی صورت بگیرد پس از تمام شدن مدت، زن باید ۴۵ روز و یا به اندازه دو حیض کامل عده نگه‌دارد و از ازدواج با مردان دیگر پرهیز نماید، اما در

۱- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، همان

۲- همان، ۳۴۳

۳. سوره نساء/ ۲۳

۴- طباطبایی، محمد حسن، المیزان، همان، ج ۴ صص ۴۴۳

۵. سوره فاطر/ ۲ «مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا»

۶- طباطبایی بروجردی، محمد حسین، جامع الاحادیث الشیعه، ج ۲۶، ج ۲۴

۷. طباطبایی، محمد حسن، المیزان، ج ۴ صص ۴۷۰

۸- همان، ص ۴۷۱

عمل نامشروع زنا زن پس از اتمام نزدیکی می‌تواند با مرد دیگری نزدیکی کند.^۱ لذا مهم‌ترین فلسفه و علت نگهداشتن عده برای زنی که رابطه زوجیت وی منحل شده است و همچنین جلوگیری از اختلاط نسب است.^۲ بنابراین زنی که از نکاح به جهت فوت یا انقضاء عده خارج می‌شود برای اطمینان پاکی رحم از جنین به مدت معینی از ازدواج مجدد خودداری می‌کند تا از اختلاط نسب پیشگیری شود. لذا نگه داری عده در نکاح موقت سبب جلوگیری از اختلاط نسب می‌گردد و از اهداف تشریح آن از سوی شارع مقدس است.

چ) ارضای غریزه

از اهداف دیگر تشریح نکاح موقت ارضای غریزه زود گذر و آرامش روانی است زیرا زن و مرد با خواندن صیغه عقد موقت می‌توانند از یکدیگر هرگونه لذت جنسی ببرند مگر اینکه با شرایط ضمن عقد یکدیگر را محدود کنند، مثلاً زن می‌تواند با مرد شرط کند با او نزدیکی نکند پس از عقد به انواع لذت‌ها بدون همبستری و دخول اکتفا نمایند و زن می‌تواند از شرایط ضمن عقد موقت چشم‌پوشی نماید. لذا از اهداف تشریح نکاح موقت که مدنظر شارع بوده است، ارضای غریزه زود گذر و دست یابی به آرامش روانی است که خداوند حکیم در سوره روم بیان فرموده است.^۳ که در اسلام برای حل صحیح مشکل جنسی دو راه پیش بینی گردیده است که با لغوبرده داری در اسلام که خود گام‌های موثر عملی در تحقق و تسریع آن برداشته است و مشمول فقره آیه احل لکم ماوراءذلکم است.^۴ یکی از این دو راه عملاً منتفی گردیده است. راه دوم، همان همسرگزینی است که می‌تواند به صورت دائمی یا موقت باشد^۵ و خداوند برای سبک نمودن بشری جهت رفع غرایزه جنسی و کسب آرامش روانی نکاح موقت را توأم با موقت تشریح نموده است.^۶

د) مصالح اجتماعی

یکی دیگر از اهداف نکاح موقت از لحاظ مصالح اجتماعی است. تردیدی نیست که حوائج زندگی، بشر را وادار کرده که برای اجتماع خود قوانینی را در رابطه با زنا شویی وضع نماید و به سنن اجتماعی جاری در جامعه‌ی خود عمل نماید به نحوی که زن و مرد با هم مختلط نشوند، لذا برای رعایت مصلحت اجتماعی و جلوگیری از این اختلاط و سایر معضلات جنسی اجتماعی

۱. ماده ۱۱۵۲ قانون مدنی، همان و اللعه الدمشقیه، شهید اول، ص ۶۸.

۲. صفایی و امامی، حقوق خانواده، همان، ص ۱۰۶.

۳-سوره روم/۲۱

۴-سوره نساء/۲۸

۵. هادی، اسماعیل، دور نمای حقوقی ازدواج موقت، صص ۱۴، ۱۵.

۶- طباطبایی، محمد حسن، میزان، ج ۴، صص ۴۳۴.

در حوزه زناشویی طرح نکاح موقت نه شرایط سنگین نکاح دائم برای زناشویی دارد و نه زیان‌های فجایع آمیز جنسی و فحشاء در بر دارد بلکه راه میانه‌ی جهت ارضای غریزه جنسی در شرایط اجتماعی است^۱ اما در آموزه‌های دینی ما آمده است که احتیاج به زن یکی از دو احتیاج حیاتی زن به مرد (غذا و نکاح) به یکدیگر است و سایر حوایج به این دو برمی‌گردند که پیامبر می‌فرماید من تزوج احرز نصف دینه^۲ به همین جهت جوامع انسانی در گذشته و حال همگی سنت ازدواج در آنها رواج داشته و خانواده تشکیل می‌داده‌اند^۳ و تنها ضامن بقای نسل بشر ازدواج است. نهایتاً نکاح موقت طبیعی‌ترین و سالم‌ترین روش برای حفظ مصالح اجتماعی که شارع مقدس آنرا توأم با ازدواج دائم قرار داده است.

ذ) سد راه زنا

از اهداف دیگر نکاح موقت جلوگیری از رواج زنا و بی‌عفتی در جامعه انسانی است، زیرا ازدواج سنتی از زمان پیدایش ملل که زناشویی در آنها رواج داشته تا کنون برقرار بوده و هیچ مزاحمی غیر از زنا سد راه آن نبوده و تنها دشمن آن زنا است^۴ که این عمل زشت مانع از بقای نسل و تشکیل خانواده می‌گردد و شهوات را به سوی خود می‌راند و در نهایت این عمل ناپسند سبب از بین رفتن مبانی خانواده و قطع نسل‌ها می‌گردد. لذا همه جوامع دینی و طبیعی ساده و سالم عمل زنا را ناپسند و زشت می‌شمارند و همچنین آن را قبیح می‌پندارند و با هر ابزاری علیه آن مبارزه می‌نمایند. اگرچه جوامع متمدن غالباً از آن جلوگیری نمی‌کنند ولی در نهایت آن را عملی نیک نمی‌شمارند زیرا از عقلاً با تشکیل خانواده ضدیت دارد و آنرا مانع تولید و بقای نسل می‌دانند.^۵ علی‌رغم همه سختگیری‌ها علیه زنا و تشویق‌ها در امر ازدواج، باز شاهدیم که در اکثر کشورهای کوچک و بزرگ این عمل ناپسند خانمان‌سوز به طور علنی یا پنهانی صورت می‌گیرد. لذا با بیانی که گذشت این خود عقلاً واضح‌ترین دلیل است که برای رفع حوایج غریزی بشر ازدواج دائم کافی نیست و با داشتن سنت ازدواج دائم باز بشر در پی تکمیل نقص آن است. بنا بر این کسانی که زمام امور قانون‌گذاری در دست دارند عادتاً باید در مقام توسعه و تسهیل امر ازدواج باشند. در نتیجه عقلاً تا زمانی که اسباب نکاح دائم میسر نیست، ازواج موقت جهت رفع معضل‌های جنسی مناسب است.

۱- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۳۳۳

۲- طباطبایی، محمد حسن، المیزان، ج ۴، ص ۴۷۳

۳- همان، ج ۴، ص ۴۷۰

۴- طباطبایی، محمد حسین، همان، ج ۴، ص ۴۷۱

۵- همان، ج ۴، ص ۴۷۱

ز) فقدان مسئولیت های نکاح دائم

از اهداف دیگر نکاح موقت شانه خالی کردن از مسئولیت های نکاح دائم است زیرا شارع مقدس ازدواج دائم را با ازدواج موقت توأم نموده تا امر ازدواج آسان گردد. امروزه در شرایط کنونی نکاح با کنیز عملاً منتفی گردیده است و برای جامعه ما یا باید فحشاء را مجاز بدانیم و یا رهبانیت و یا راه سومی برای رفع نقص و تکمیل ازدواج دائم ارائه نماییم که در شرایط اجتماعی فعلی، معقولانه‌تر نکاح موقت به نظر می‌رسد و مورد های دیگر با اجرای این نکاح عملاً منتفی می‌گردند.^۱ همچنین شارع مقدس برای سبک نمودن بنده و رفع شهوت نکاح موقت را تشریع نمود و سایر قوانین سخت و زحمت بار نکاح دائم از قبیل نفقه، ارث، حق قسم و... از نکاح موقت برداشته است.^۲ لذا با این وجود شارع مقدس جهت رفع نقص و تکمیل، نکاح موقت را با نکاح دائم توأمان قرار داده است، زیرا نکاح دائم در گذشته و حال به تنهایی پاسخگوی نیاز مند های همه طبقات مردم نبوده است.^۳ در نهایت مسئولیت های مشقت بار نکاح دائم را از باب تخفیف و رحمت از نکاح موقت برداشته است.

د) عدم پاسخ گویی نکاح دائم به تمایلات جنسی

از دیگر اهداف تشریع نکاح موقت عدم پاسخ گویی نکاح دائم به تنهایی به تمایلات جنسی است که می‌توان گفت اسلام رابطه زن و مرد را فقط به مورد نکاح و ملک یمین محدود کرده و برای کسانی که توانایی نکاح دائم را ندارند یا فحشاء را مجاز بدانیم و یا راحل دیگری که اسلام نکاح موقت را به عنوان یکی از انواع تکاح با الگوی کم هزینه جهت رفع معضلات جنسی تجویز کرده است،^۴ زیرا اگر شرایط نکاح خیلی سخت باشد، خواه ناخواه افرادی که اراده ضعیف دارند و نمی‌توانند به نکاح دائم اقدام کنند روی به عمل نا مشروع زنا خواهند آورد. علاوه بر آن، در نظر گرفتن احکام و ارکان نکاح موقت برای رفع شهوت به طریق متع از نظر اخلاقی و اجتماعی بی‌ضرر است.^۵ به بیان دیگر ازدواج دائم نمی‌تواند به تنهایی پاسخگوی تمایلات جنسی باشد زیرا در زندگی ضرورت‌هایی مانند عدم مخارج، فقر، محصل بودن، و... برای بیشتر مردان پیش می‌آید که معمولاً برای مدتی امکان بهره‌برداری جنسی از همسر خویش از آنان سلب می‌گردد، بدون تردید در این مدت گزینه جنسی آنان در بحران شدیدی قرار می‌دهد که

۱- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۳۴۳

۲- همان، ج ۴، ص ۴۳۴

۳- طباطبایی، محمدحسین، میزان، ج ۴، ص ۴۳۴

۴- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، ج ۳، صص ۳۴۲ و ۳۴۳

۵. موراتا، ساجیکو، ازدواج موقت، همان، صص ۸۱، ۸۱

۶- طباطبایی، محمدحسین، همان، ج ۴، ص ۴۵۸

اگر از راه مشروع به آن پاسخ مثبت ندهد ممکن است تبعات منفی پیش آید. بنابراین عقلا راه حل جهت رفع این نوع تمایلات جنسی همان نکاح موقت است. زیرا نکاح دائم در همه شرایط پاسخ گوی تمایلات جنسی نیست.

ذ) ترک گناه و تحصیل ثواب

یکی از اهداف مهم نکاح موقت ترک گناه و حفظ شئونمصلح فطری انسانی است. لذا عمل به نکاح موقت موجب سد کردن زنا و مسائلی از قبیل جلو گیری از آمیخته شدن نطفه‌ها، اختلال در انساب و می‌گردد. همچنین یک زن مختص به یک مرد است و زن بعد از جدایی از شوهرش عده نگه می‌دارد. علاوه بر اوصاف ذکر شده با توجه به احادیثی که از معصومین (ع) در این خصوص وارد شده، عمل به متعه سبب تحصیل ثواب و ترک گناه می‌شود، از جمله روایتی که صالح بن عقبه از پدرش نقل می‌کند که از امام باقر (ع) پرسیدم: آیا برای کسی که متعه می‌کند ثواب و اجری هست؟ امام (ع) می‌فرمایند: اگر نکاح به خاطر خدا و اجرای سنت رسول خدا (ص) باشد، در مقابل هر حرفی که می‌زند حسنه‌ای به آن تعلق می‌گیرد و در صورت انجام ازدواج گنااهش بخشوده می‌شود، زمانی که غسل می‌کند به تعداد مویی که آب از روی آن می‌گذرد، گناهایش مشمول مغفرت می‌گردد، گفتم: به عدد مویش؟ فرمود: آری، به عدد مویش^۱ و دیگری روایتی از امام صادق (ع) در این خصوص می‌فرمایند «هیچ کس پس از متعه و صیغه غسل نکرد، مگر اینکه خدای سبحان به ازای هر قطره آبی که از بدنش جاری می‌شود هفتاد ملک را مأمور می‌کند تا روز قیامت برای او استغفار کنند و نیز کسانی را که از متعه اجتناب و دوری کردند مورد لعن قرار دهند.»^۲ این روایات حمل بر ترویج نکاح متعه می‌کنند، البته روایات دیگری وجود دارند که دلالت بر ترک متعه می‌کنند.^۳ روایات کراهت و نهی حمل بر صورتی می‌گردد که عمل به متعه فساد و بی بند باری در پی داشته باشد. ولی روایات استحباب حمل بر ترویج این نکاح و برای حفظ نسب با اعمال و بکار گیری احکام عده و سایر مصالح اجتماعی است.

ژ) جلوگیری از سقط جنین

از اهداف دیگر نکاح موقت این است که سبب جلوگیری از سقط جنین و امراض مقاربتی می‌گردد. لذا اگر ازدواج موقت در جامعه گسترش و رواج پیدا کند و موانع فرهنگی آن رفع

۱. نوری طبرسی، میرزا حسن، مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۴۵۲، باب المتعه و محقق کرکی، علی بن الحسین، جامع

المقاصد، ج ۱۳، ص ۲

۲. حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسائل الشیعه، ج ۲۱، ص ۶۱

۳- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ۱۴۰۳، ج ۱۰۳، ص ۱۰۳

شود، منجر به پیشگیری و جلوگیری از سقط جنین و انسان کشی ها می گردد، و همچنین از قربانی کردن کودکان بی گناه که امروزه در جامعه رواج پیدا کرده است، جلوگیری می شود و همچنین جلوی هوس بازی و شهوت رانی دختران و پسران بی بند بار را می توان گرفت و آنها را مهار کرد.^۱ همچنین سبب جلوگیری از بیماریهای مقاربتی از قبیل ایدز و... می شود زیرا از احکام ازدواج موقت عده است که نگه داری آن موجب پاک شدن رحم از نطفه دیگری که آثار آن حفظ نسب است و همچنین از این طریق از ابتلاء به امراض مقاربتی جلوگیری می شود.^۲

۲) تسکین و آرامش روحی

یکی دیگر از اهداف مهم نکاح موقت آرامش روح و روان است زیرا ازدواج روح آشفته و پرتلاطم را آرامش و درون سرکش و مضطرب را آرام می کند خداوند در این باره می فرماید: از نشانه های حضرت حق این است که از جنس خودتان زن هایی را آفرید تا به وسیله آنها آرام

گیرید^۳

لذا حکمت ازدواج در این آیه سکون و آرامش یافتن مرد در کنار زن و زن در کنار مرد دانسته شده است. این بدان معناست که انسان از یک سو به آرامش و سکون نیاز دارد و از سوی دیگر کسی که همسری برنمی گزیند در حقیقت سکون و آرامش روحی و فکری خود را در معرض آسیب قرار می دهد. نیازهایی که بخشی از آن ناظر به نیازهای جنسی و بخش دیگر ناظر به نیازهای عاطفی است. بنابراین، زوجین موجب آرامش و امنیت خاطر، و محیط خانه وسیله آرامش روحی برای هر دو آنها قرار داده شده است. در اوایل جوانی، احساس تنهایی، بیهودگی و نداشتن پناهگاه انسان را فرا می گیرد. قرار گرفتن زوجین در کنار هم این احساس را از بین می برد و آنها را به آرامش روحی می رساند. این احساس آرامش، به ثبات فکری و روحی، وقار، احساس ارزشمند بودن و لذت می انجامد. در واقع، دست آفرینش نوعی کشش درونی میان زن و مرد به ودیعت نهاده تا هر کدام در سنین خاص خواهان یکدیگر شوند و اضطراب و پریشانی شان، از طریق ازدواج به سکونت و آرامش تبدیل گردد. دانشمندان علوم تجربی و انسانی نیز ارضای صحیح و به موقع غریزه جنسی و ترشح معتدل غدد جنسی را برای سلامت جسم و روان آدمی لازم دانسته، عدم آن را سبب پاره ای از بیماری های روانی و گاه جسمانی شمرده اند. حال آیا فکر می کنید اگر یک زن با زن دیگر ازدواج کند، آرامش لازم را در مسائل مختلف زندگی خود خواهد داشت؟ و یا در زندگی یک زن و مرد بدون این که ازدواج کنند آیا چنین آرامشی

۱- صادقی اردستانی، احمد، ۱۳۵۰، اسلام و مسائل زناشویی و جنس، ص ۲۵۷

۲- همان، ۲۵۷

۳- سوره روم/ ۲۱- «و من آیاته ان خلق لکم انفسکم ازواجاً لئنکونوا الیها

وجود دارد در نتیجه با ازدواج دائم و موقت آرامش لازم برای زوجین حاصل می‌شود.^۲ بنابراین از فلسفه نکاح تسکین و آرامش روحی به شمار می‌رود.

نکاح موقت تا مبن سلامت اخلاقی جامعه

ازدواج موقت قبل از هر چیز برگرفته از متون و منابع فقهی و اسلامی است که می‌توان برای اثبات آن به آیات و روایات و آموزه‌های برگرفته از اهل بیت (علیهم السلام) استناد نمود. لذا ازدواج در نظام حقوقی، فقهی ایران در دو قالب دائم و موقت پیش بینی شده که با توجه به شرایط فرهنگی و عرفی جامعه، ازدواج دائم به عنوان فراگیرترین شیوه ازدواج پذیرفته شده است، همچنین در دین اسلام ازدواج متعه یا صیغه (در اصطلاح حقوقی معادل ازدواج موقت یا منقطع) در جایگاه یک راه حل برای بعضی از ضرورتها و مصالح قابل تجویز برای سلامت اخلاقی جامعه ارائه گردیده است.

باتوجه به نظریه‌های مطرح شده و واقعیت‌های موجود در ازدواج، یعنی دشواری در الگوهای سنتی انتخاب همسر و امکانپذیری ازدواج با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی و مطلوبیت ازدواج با توجه به هنجارها و فشارها یا اجتماعی و انگیزه‌های فردی و در نتیجه وجود فاصله زیاد بین بلوغ جنسی و بلوغ اقتصادی یا اجتماعی جوانان و به دنبال آن به خطر افتادن سلامت جنسی آنها و وجود شرایط ویژه‌ای که امکان ازدواج و همراه بودن همسر ممکن نیست، ازدواج موقت به عنوان حل مسئله و راهکار در جامعه ایران مطرح شده است.

همچنین جلوگیری از گناه و فساد، ارضای غرایز جنسی، مقدمه‌های برای ازدواج دائم، آرامش روح و فکری و فراهم نبودن امکانات لازم برای ازدواج دائم از عمده‌ترین دلایل مطرح شدن این راهکار بوده است.

با این گذر دولت و سیاست‌گذاران نظام در سالهای اخیر با دادن مجوز برای ایجاد دفاتر ثبت ازدواج موقت، تبلیغات رسانه‌ای و راه اندازی سایتهای مختلف اینترنتی به گسترش و تشویق ازدواج موقت به عنوان حل مسئله ازدواج موقت برای سلامت اخلاقی جامعه پرداخته شده است.^۳ با این وجود از نظر تمام فقیهان مسلمان احکام ازدواج [اعم از ازدواج موقت و دائم] همانند احکام عبادی اسلام، دارای حدود و چارچوب مشخص است و سلیقه‌ها و خواسته‌های بشری نمیتواند در آن خللی ایجاد و یا کم و زیاد ی وارد نماید، مثلاً اگر تمامی انسانها اجماع کنند که نماز

۱- بهرام پور، ابوالفضل، تفسیر نسیم، ج ۱۰، تفسیر آیه ۲۱ روم

۲- سوره روم/ ۲۱

۳- احمدی، خدابخش، اسماعیل براری و فتح الله سید اسماعیلی، نگرش مردم به ازدواج موقت، فصلنامه پژوهشی

رفاه اجتماعی، نشر دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی - ص ۱۳۶

صبح سه رکعت باشد و یا به جای ما ه رمضان در ماه صفر روزه بگیرند، این کارشدنی نیست؛ زیرا از حیطة اختیارات بشری خارج میباشد و ازسوی خود خداوند سبحان تعیین گردیده است.^۱

۱. متعه از گسترش روابط آزاد برون همسری جلوگیری کرده و این روابط را نسبت به جوامع فاقد این سنت نظام مندتر می کند. چنین روابطی مغایر با برخی از ادیان و مذاهب (از جمله اسلام) است و تعهدات قانونی برای طرفین ایجاد نمی کند. این مزیت به ویژه در مورد فرزندان حاصل از ازدواج موقت مطرح است که در شرایط خاص می توانند از حقوق فرزندان ازدواج عادی برخوردار باشند در حالی که فرزندان روابط آزاد حرام زاده محسوب شده و از حمایت‌های قانونی و اجتماعی بی بهره اند.

۲. مردان جوان که شرایط ازدواج دائم را ندارند می توانند با استفاده از ازدواج موقت از برخی چالش‌های اخلاقی عبور کرده و از آن به عنوان یک دوره آزمایشی برای تصمیم‌گیری در مورد امکان زندگی مشترک استفاده کنند.

۳. ازدواج موقت می تواند برای کسانی که به دلایل متعدد (به ویژه دلایل اقتصادی) امکان تشکیل خانواده را ندارند، راهی مشروع و قانونی برای ارضای نیازهای عاطفی یا جنسی فراهم کند.

۴. زنانی که شوهران خود را از دست داده‌اند و به علت شرم و حیا از خانواده همسر خود یا داشتن فرزندان بزرگ نمی‌توانند ازدواج دائم داشته باشند پس از گذراندن عده می‌توانند با ازدواج موقت نیازهای جنسی خود را رفع کنند.

۵. ازدواج موقت می تواند در دوره نامزدی مقدمه ای برای ازدواج دائم باشد و روابط عاطفی زوجین رابه ویژه برای افراد و خانواده‌هایی که به مسائل شرعی پایبندند تسهیل نماید. با این نگاه این شیوه از عقد می تواند امکان معاشرت و مراودات میان دو طرف را برقرار کرده و به نگرانی خانواده‌ها در این زمینه پایان دهد.

۶. ازدواج موقت می تواند به روابط آزاد و بدون قاعده زنان و مردان شکل قانونی داده و از تضییع کامل حقوق طرفین جلوگیری کند. از این نگاه موافقان ازدواج موقت معتقدند که به دلیل آنکه ازدواج موقت دارای قواعد و چهار چوب و زمان مشخصی اتفاقاً بر خلاف کسانی که این نوع از عقد را عامل رواج فحشاء و روسپیگری می دانند، مانع از فحشاء و روسپیگری در جامعه می‌شود.^۲

۱- حدادی، فاطمه، مجموعه مقالات کنگره بین المللی علوم اسلامی، علوم انسانی، جلد نخست (فقه و حقوق)،

مقاله ازدواج موقت در فقه و حقوق، ص ۱

۲- صفائی، حسین و امامی، اسدالله، مختصر حقوق خانواده، صص ۲۹ - ۲۷

نتیجه گیری

ازدواج موقت قبل از هر چیز برگرفته از متون و منابع فقهی و اسلامی است که می‌توان برای اثبات آن به آیات، روایات و آموزه‌های برگرفته از اهل بیت (علیهم السلام) استناد نمود. کارکردهای نکاح موقت از قبیل سد کردن زنا، رفع نقص و مکمل دائم، تخفیف و ساده‌گیری، عدم مسئولیت‌های دائم و... است. لذا این کارکردها مبنی بر تخفیف و برداشتن قوانین سخت و زحمت‌بار نکاح دائم از قبیل نفقه، مخارج صدقه و... است تا از طریق نکاح موقت اطفاء شهوت به راحتی میسر و امر آسان گردد تا مصونیت از گناه بوسیله آن ایجاد گردد و انسان‌ها مرتکب زنا و اعمال خلاف عفت نشوند. همچنین امام علی (ع) که در این رابطه می‌فرمایند: اگر در خلافت، عمر بن خطاب بر من پیشی نگرفته بود، کسی زنا نمی‌کرد، مگر افرادی که سرشتشان منحرف باشد.^۱ مفهومش این است که نکاح موقت برای نجات از زنا است و این نهی عمر باعث شد که زنا در جامعه گسترش پیدا کند و یا افرادی هم که شقی نیستند به این عمل آلوده شوند. یا حدیثی که امام صادق (ع) در تفسیر آیه‌ی شریفه‌ی: «ما یفتح الله للناس من رحمۃ فلا ممسک لها»^۲ می‌فرمایند «... المتعة من ذلک» یعنی نکاح متعه از درهای رحمت است که خداوند به روی مردم گشوده است تا مردم گرفتار زنا نشوند لذا آنچه که از متون دینی استنباط می‌گردد این است شارع مقدس بنای نکاح موقت را بر تخفیف گذاشته است. در نهایت با توجه به کارکردهای این نوع نکاح می‌توان ادعا کرد که گسترش و تشویق آن به عنوان حل مسئله جنسی امروزی برای سلامت اخلاقی جامعه ارائه نمود.

۱. رک - حر عاملی، ج ۱۴، ابواب نکاح متعه، حدیث ۲ «لولا سبقنی به ابنا لخطاب ما زنا الا شقی»

۲- سوره فاطر/۲ (هر رحمتی که خدوند برای مردم بگساید بازدارنده ی نیست) طباطبایی بروجردی، محمد حسین،

جامع الاحادیث الشیعه، ج ۲۶، باب متعه ح ۸

فهرست منابع

قرآن کریم

- ۱) انصاری، مرتضی بن محمد امین، کتاب النکاح، کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری، قم، اول، ۱۴۱۵ ق
- ۲) بیگدلی، محرمعلی، ازدواج موقت، انتشارات فردوسی، تهران، سوم، ۱۳۸۹ ش
- ۳) روحانی، سید صادق حسینی، فقها الصادق علیها السلام، دارالکتاب - مدرسه امام صادق، قم، اول، ۱۴۱۲ ق
- ۴) زبیدی، مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، دارالفکر، بیروت، اول، ۱۴۱۴ ق
- ۵) سعدی، ابوجیب، القاموس الفقهی لغة واصطلاحا، دارالفکر، دمشق، دوم، ۱۴۰۸ ق
- ۶) فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، نشر هجرت، قم، دوم، ۱۴۱۰ ق
- ۷) محمود، عبدالرحمان، معجم المصطلحات والألفاظ الفقهیة، ۳ جلد، بیجا، ۱۴۲۰ ق
- ۸) ابن براج، قاضی عبدالعزیز، المهذب، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، ۱۴۰۶ ق
- ۹) ابن فهد حلّی، احمد بن محمد، المهذب البارع فی شرح المختصر النافع، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، ۱۴۰۷ ق
- ۱۰) ابن کثیر، اسماعیل، تفسیر ابن کثیر ابی الفداء، بیروت، دارالمعرفة، ۱۴۱۵ ق.
- ۱۱) ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، سوم، ۱۴۱۴ ق.
- ۱۲) بحرانی، یوسف بن احمد، الحدائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، ۱۴۰۵ ق
- ۱۳) جزیری، عبدالرحمن، الفقهاء علی المذاهب الأربعة ومذاهب أهل البيت، دارالثقلین، بیروت، اول، ۱۴۱۹ ق
- ۱۴) حرّ عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم، اول، ۱۴۰۹ ق
- ۱۵) حسینی، محمدعلی، تعدد زوجات در تاریخ و ادیان، انتشارات حقوق امروز، قم، اول، ۱۳۹۲ ش
- ۱۶) خمینی، سید روح اللّه موسوی، تحریر الوسیلة، ۲ جلد، مؤسسه مطبوعات دارالعلم، قم، اول، بیتا
- ۱۷) خوانساری، سید احمد بن یوسف، جامع المدارک فی شرح مختصر النافع، مؤسسه اسماعیلیان، قم، دوم، ۱۴۰۵ ق
- ۱۸) راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دارالعلماء الشامیه، اول، ۱۴۱۲ ق.
- ۱۹) سبحانی، جعفر، نظام النکاح فی الشریعة الإسلامیة الغراء، دو جلد، قم، اول، بیتا
- ۲۰) سبحانی، جعفر، نظام المطلاق فی الشریعة الإسلامیة الغراء، مؤسسه امام صادق، قم، اول، ۱۴۱۴ ق

- (۲۱) سبزواری، سید عبدالاعلی، مهذباً بالأحكام، مؤسسه‌المنازل، قم، چهارم، ۱۴۱۳ق
- (۲۲) سبزواری، محمدباقر بن محمد مؤمن، کفایة الأحكام، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، ۱۴۲۳ق
- (۲۳) شهایی، محمود بن عبدالسلام، ادوار فقه، سازمان چاپ و انتشارات، تهران، پنجم، ۱۴۱۷ق
- (۲۴) شهید اول، محمد بن جمال‌الدین، اللمعنة الدمشقية، قم، دارالفکر، ۱۴۱۱ق.
- (۲۵) شهید ثانی، زین‌الدین بن علی، الروضة البهیة فی شرح اللعنة الدمشقية، کتابفروشی داوری، قم، اول، ۱۴۱۰ق
- (۲۶) شهید ثانی، زین‌الدین بن علی، مسالك الأفهام، مؤسسه‌ المعارف الإسلامية، قم، اول، ۱۴۱۳ق
- (۲۷) صادق‌آبادستانی، احمد، اسلام مسائل ناشوی و جنسی، مؤسسه مطبوعاتی خزر، تهران، ۱۳۵۰ش
- (۲۸) صفایی، سید حسن امامی، اسدالله، مختصر حقوق خانواده، تهران، انتشارات دانش‌گاه تهران، اول، ۱۳۸۵ش
- (۲۹) طباطبایی و جردی، محمدحسین، جامع الاحادیث الشیعه، قم، مؤسسه‌هاو اصف، چاپ‌دهم، ۱۳۸۰.
- (۳۰) طباطبایی حکیم، سید محسن، مستمسک‌عروه‌الوثقی، احیاء دارالترتیب، لبنان، بیروت، بی‌تا.
- (۳۱) طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان تفسیر القرآن، قم، جامع‌مدرسین، پنجم، ۱۴۱۷ق.
- (۳۲) طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، ناصر خسرو، تهران، سوم، ۱۳۷۲ش.
- (۳۳) طریحی، فخرالدین، مجمع‌البحرین، کتابفروشی مرتضوی، تهران، سوم، ۱۴۱۶ق
- (۳۴) طوسی، محمد بن حسن، الاستبصار فیما اختلف من الأخبار، دارالکتب الإسلامية، تهران، اول، ۱۳۹۰ق
- (۳۵) طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الأحكام، دارالکتب الإسلامية، تهران، چهارم، ۱۴۰۷ق
- (۳۶) علامه حلی، حسن بن یوسف، قواعد الأحكام، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، ۱۴۱۳ق
- (۳۷) علامه حلی، حسینیوسف، تحریر الأحكام (ط - القدیمة)، مؤسسه‌الآل‌بیت، مشهد، اول، بی‌تا
- (۳۸) فاضل‌آبی، حسن بن ابی‌طالب، کشف‌الرموز فی شرح مختصر النافع، دفتر انتشارات اسلامی، قم، سوم، ۱۴۱۷ق
- (۳۹) فاضل‌لنکرانی، محمد موحدی، تفصیلاً للشریعة - النکاح، مرکز فقهی ائمه‌مطه‌ار، قم، اول، ۱۴۲۱ق
- (۴۰) فاضلهندی، محمد بن حسن، کشف‌الثام، دفتر انتشارات اسلامی، قم، اول، ۱۴۱۶ق
- (۴۱) قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، دارالکتب الإسلامية، تهران، ششم، ۱۴۱۲ق
- (۴۲) کاشف‌الغطاء، احمد بن علی، سفینه‌النجاه و مشکاة‌الهدی، مؤسسه‌کاشف‌الغطاء، نجف، اول، ۱۴۲۳ق
- (۴۳) کاشف‌الغطاء، حسین بن جعفر، أنوار الفقاهة - کتاب النکاح، مؤسسه‌کاشف‌الغطاء، نجف، اول، ۱۴۲۲ق
- (۴۴) کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی (ط - الإسلامية)، دارالکتب الإسلامية، تهران، چهارم، ۱۴۰۷ق

- ۴۵) محقق‌اماد، سیدمصطفی، بررسی فقهی حقوق خانواده، تهران، نشر علوم اسلامی، سوم، ۱۳۶۸ ش
- ۴۶) مطهری، مرتضی، فقه و حقوق (مجموعه آثار)، ۳ جلد، قم، اول، بیتا
- ۴۷) محقق‌کرکی، علی‌بن‌الحسین، جامع المقاصد، ناشر ستاره، قم، ۱۴۱۵ ق
- ۴۸) محقق کرکی، علی‌بن‌حسین، الموجز فیالمتعة، کنگره جهانی، هزاره شیخ مفید، قم، اول، ۱۴۱۳ ق
- ۴۹) مشکینی، میرزا علی، مصطلحات الفقه، در یک جلد، بیجا، ۱۴۱۸ ق
- ۵۰) مغنیه، محمد جواد، فقه‌الایمان‌الصادق‌علیه‌السلام، مؤسسه انصاریان، قم، دوم، ۱۴۲۱ ق
- ۵۱) مغنیه، محمد جواد، التفسیر الکاشف، دارالکتب‌الاسلامی، قم، اول، ۱۴۲۴ ق.
- ۵۲) مفید، محمد بن محمد، أحكام النساء، کنگره جهانی هزاره شیخ مفید، قم، اول، ۱۴۱۳ ق
- ۵۳) مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، قم، اسلامیة، هفتم، ۱۳۸۶.
- ۵۴) مکارم شیرازی، ناصر، کتاب النکاح، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب، قم، اول، ۱۴۲۴ ق
- ۵۵) نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۴ ق.
- ۵۶) نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، مؤسسه آل‌البیت، بیروت، اول، ۱۴۰۸ ق
- ۵۷) هاشمی شاهرودی، سید محمود، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهلبیت، مؤسسه دائرة المعارف فقه، قم، اول، ۱۴۲۶ ق.

